

גילויים נפלאים מרבינו האריז"ל

שלמה המלך ניצוץ משה נשא את בת פרעה החלק הרע של בתיה בת פרעה שהצילה את משה

מערתה יאירו עינינו להבין מה גרם לשלמה המלך לחשוב שלא יכשל, על פי מה ששינו בגמרא (סוטה ג): "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות". והביאור בזה על פי מאמר הגמרא (תמיד לב): "איזהו חכם הרואה את הנולד". נמצא לפי זה שכל זמן שאדם הוא חכם לב לראות בעיני רוחו את הנולד אינו חוטא, שהרי הוא רואה את הנולד שמכל התאוות לא ישאר בידו כלום, זאת ועוד, שהוא עתיד לקבל עונש קשה על כל עוונותיו. אולם מאחר שנכנסה בו רוח שטות ונסתלקה החכמה, לכן הוא עובר עבירה כי אינו מסתכל על העתיד.

כאשר ראה שלמה המלך, שהקב"ה שינה במצוות המלך לגלות טעמי המצוות מה שלא עשה בשאר המצוות, שפט מזה כי מה שגילה הקב"ה למלך את הטעם שלא ירבה לו נשים כדי שלא יסירו את לבבו, וכן שלא ירבה לו סוסים כדי שלא ישוב למצרים, הוא כדי ללמדנו בכך שאם יקום מלך כזה שידע בבירור שלא יסור לבבו ממצוות ה', הרי הוא אינו נכלל בלא תעשה אלו.

הנה כי כן מאחר שהקב"ה בכבודו ובעצמו הבטיח לשלמה המלך: "הנה נתתי לך לב חכם ונבון, אשר כמוך לא היה לפניך ואחריו לא יקום כמוך". הרי ברור שלא יכנס בו רוח שטות, שאם יש לו לחשוש מכך איך יוכל לשפוט בצדק, הלא יתכן שנכנסה בו רוח שטות שלא לשפוט בחכמה, לכן בסמכו על הבטחת ה' שנתן לו "לב חכם ונבון" שלא היה ולא יהיה כמוהו: "אמר שלמה אני ארבה ולא אסור".

יש להביא סימוכין לרעיון זה מדברי הגה"ק רבי צדוק הכהן ז"ע ב"מחשבות חרוץ" (אות כ ד"ה והנה בגבורה), שמבאר הטעות של שלמה המלך, כי מקרא מלא דיבר הכתוב: "ויתן אלקים חכמה לשלמה ותבונה הרבה מאוד ורוחב לב כחול אשר על שפת הים". על כן חשב כי ברוחב חכמת לבו יוכל להתחכם להרבות נשים ולא יסור לבבו מה: "והראה לו ה' יתברך שאות אחת מדברי תורה לא יבטל, ומכל מקום הוא כוונתו היה לשם שמים

תאמן בעצמך עד יום מותך". וכן מבואר במדרש תנחומא (פרשת תולדות סימן ז):

"אמר רשב"י אין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהו אלא לאחר מיתתו, שנאמר (תהלים טז-ג) לקדושים אשר בארץ המה וגו', אימתי הן קדושים, כשהן קבורים בארץ, שכל זמן שהן חיים אין הקב"ה מייחד שמו עליהן כל כך, למה, שאין הקב"ה מאמין בהן שלא יטעה אותן היצר הרע, וכיון שמתים הקב"ה מייחד שמו עליהן".

שלמה המלך בטח על מה שהבטיח לו הקב"ה חכמה

ונראה לברר מקחו של צדיק שלמה המלך ע"ה, שהתחכם להרבות נשים באומרו: "אני ארבה ולא אסור", על פי מה שמצינו שנתגלה אליו הקב"ה בחלום לילה בראשית ממלכתו (מלכים א-ג):

"בגבעון נראה ה' אל שלמה בחלום הלילה, ויאמר אלקים שאל מה אתן לך, ויאמר שלמה אתה עשית עם עבדך דוד אבי חסד גדול... ועתה ה' אלקי אתה המלכת את עבדך תחת דוד אבי, ואנכי נער קטן לא אדע צאת ובוא... ונתת לעבדך לב שומע לשפוט את עמך להבין בין טוב לרע, כי מי יוכל לשפוט את עמך הכבד הזה.

וייטב הדבר בעיני אדני כי שאל שלמה את הדבר הזה, ויאמר אלקים אליו יען אשר שאלת את הדבר הזה, ולא שאלת לך ימים רבים, ולא שאלת לך עושר, ולא שאלת נפש אויביך, ושאלת לך הבין לשמוע משפט, הנה עשיתי כדבריך, הנה נתתי לך לב חכם ונבון, אשר כמוך לא היה לפניך ואחריו לא יקום כמוך, וגם אשר לא שאלת נתתי לך גם עושר גם כבוד, אשר לא היה כמוך איש במלכים כל ימך".

בהמשך הדברים מעיד הכתוב (שם ה-ט): "ויתן אלקים חכמה לשלמה ותבונה הרבה מאד, ורוחב לב כחול אשר על שפת הים, ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים, ויחכם מכל האדם... וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף... ויבואו מכל העמים לשמוע את חכמת שלמה".

בפרשתנו פרשת שופטים אנו למדים על המצוה למנות מלך בישראל, ועל האזהרות החמורות שהטיל הקב"ה על המלך (דברים יז-ד):

"כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך וירשתה וישבתה בה, ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבותי, שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך בו... רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס, וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד, ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו, וכסף וזהב לא ירבה לו מאד".

בהשקפה ראשונה מיועדים פסוקים אלו רק למלך עצמו, אולם חכמינו ז"ל למדו מכאן יסוד גדול בקיום המצוות ששייך לכל אחד מישראל, כמו ששינו בגמרא (סנהדרין כא):

"אמר רבי יצחק, מפני מה לא נתגלו טעמי תורה, שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן נכשל בהן גדול העולם, כתיב לא ירבה לו נשים, אמר שלמה אני ארבה ולא אסור, וכתיב (מלכים א יא-ד) ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו, וכתיב לא ירבה לו סוסים, ואמר שלמה אני ארבה ולא אשיב, וכתיב (שם י-כט) ותצא מרכבה ממצרים".

מאמר זה מובא גם במדרש עם הוספה (שמו"ר ו-א): "אמר רשב"י נוח לו לשלמה שיהא גורף ביבין [מנקה ביבים שהוא מקום איסוף הטינופת] שלא נכתב עליו המקרא הזה". פירוש, שלא יכתב עליו: "נשיו הטו את לבבו". וצריך ביאור להבין כוונתו העמוקה של רשב"י, שבחר דוקא מלאכה בזויה זו של "גורף ביבין", שהיה נוח לשלמה לעסוק בה ובלבד שלא יהיה כתוב עליו שנשיו הטו את לבבו.

אמנם ביותר יש לתמוה על שלמה המלך החכם מכל אדם, איך טעה להתחכם כנגד מה שכתוב מקרא מפורש בתורה, שלא ירבה לו המלך נשים כדי שלא יסור לבבו, בחשבו שהוא בטוח שלא יסור את לבבו, וכי לא ידע מה שהלל הנשיא ידע ושנה במשנה (אבות פ"ב מ"ד): "אל

רבינו האריז"ל: שלמה המלך ניצוץ משה רצה לתקן את בת פרעה גלגול חלק הרע של בתיה בת פרעה

שם: שלמה המלך שלא מוחה בעבודה זרה של בת פרעה נתגלגל בירמיה הנביא שהתנבא וראה את החורבן

שלמה המלך השתוקק לקרב את הגאולה השלימה, שלא ישלטו האויבים במעשה ידיו בנין בית המקדש

בת פרעה פרשה למעלה ממיטתו של שלמה המלך כוכבים ומזלות השולטים בלילה כדי שלא ישכים בבוקר

מלכים בדחילו ורחימו ברתת ובזיע בירור מקחו של אותו צדיק, מה ראה על ככה לשאת לאשה את בת פרעה, באותו לילה שהשלים את בנין בית המקדש הראשון.

פתח דברינו יאיר בכתובים המתארים מעשה זה בראשית מלכותו (מלכים א-ג): "ויתחתן שלמה את פרעה מלך מצרים, ויקח את בת פרעה ויביאה אל עיר דוד, עד כלות לבנות את ביתו ואת בית ה' ואת חומת ירושלים... ויאהב שלמה את ה' ללכת בחוקות דוד אביו". בעקבות זה מספר הכתוב מה שכבר הבאנו לעיל:

"בגבעון נראה ה' אל שלמה בחלום הלילה, ויאמר אלקים שאל מה אתן לך". ויאמר שלמה: "ונתת לעבדך לב שומע לשפוט את עמך להבין בין טוב לרע... ויאמר אלקים אליו יען אשר שאלת את הדבר הזה... הנה עשיתי כדברך, הנה נתתי לך לב חכם ונבון, אשר כמוך לא היה לפניך ואחרך לא יקום כמוך".

מפסוקים אלו למדנו שבתחילה כשהתחתן שלמה עם פרעה מלך מצרים לא כעס עליו הקב"ה, שהרי הכתוב מעיד מיד אחר כך: "ויאהב שלמה את ה' ללכת בחוקות דוד אביו". זאת ועוד, שהרי הקב"ה נתגלה אליו בחלום ושאל אותו: "מה אתן לך", ונתן לו לב חכם שלא היה ולא יהיה, והסיבה לכך היא משום שגייר אותה וכן את שאר הנשים הנכריות שנשא.

אלא שבסופו של דבר אחרי שנשא אותן, נתגלה קלונן שנשארו עם העבודה זרה שרכשו בבית אביהן, ועוד רצו לקלקל את שלמה המלך ללכת בדרכן, ואף שלא הצליחו בכך עם כל זאת מאחר שלא מיחה בהן, הרי זה נחשב כאילו הצליחו להטות את לבבו, והרי זה מתאים להפליא למה שכתב הרמב"ם (איסורי ביאה פ"ג הלכות יד-טו):

"אל יעלה על דעתך ששמשון המושיע את ישראל או שלמה מלך ישראל שנקרא ידיד ה' נשאו נשים נכריות בגיותן, אלא סוד הדבר כך הוא,

והנה שנינו בגמרא (ב"ב קטז): "מפני מה בדוד נאמרה בו שכיבה וביואב נאמרה בו מיתה, דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה, יואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו מיתה". וזהו שמבואר במדרש (שיר השירים רבה א-ו):

"שלמה מלך בן מלך, חכם בן חכם, צדיק בן צדיק... את מוצא כל מה שכתוב בזה כתוב בזה, דוד מלך מ' שנה וזה מלך מ' שנה, דוד מלך על ישראל ויהודה ובנו מלך על ישראל ויהודה... אביו מלך מסוף העולם ועד סופו וזה מלך מסוף העולם ועד סופו... מה אביו נמחל לו על כל עוונותיו, שנאמר (תהלים יב-ג) גם ה' העביר חטאתך לא תמות, אף זה כיוצא בו, ולא עוד אלא ששרתה עליו רוח הקודש ואמר ג' ספרים משלי וקהלת ושיר השירים".

הנה כי כן כמו שמצינו אצל דוד המלך שלא נכשל בחטא מצד עצמו, כי אם כדי להורות תשובה ליחיד, כן שלמה בנו שהיה כמותו לא נכשל במצוות המלך, רק כדי להורות לישראל שלא להיכשל בטעמי המצוות, אלא לקיים הכל באמונה פשוטה בלי שום התחכמות. לכן כמו שאמרו חכמינו ז"ל (שבת נו): "כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה", כן אמרו (שם נו): "כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה", כי שניהם היו צדיקים גדולים, ומה שנכשלו לא היה רק כדי להורות דרכי ה' לרבים.

יומתק להבין בזה מה שהסמיך הקב"ה בפרשתנו אחרי פרשת המלך, את מצות עשה (דברים יח-ג): "תמים תהיה עם ה' אלקיך". לפי האמור יש לומר כדי ללמדנו בכך הלקח הנשגב שאנו חייבים ללמוד מפרשת המלך, שהזכיר הכתוב טעמי המצוות ונכשל בהם גדול העולם שלמה המלך, ומזה נשכיל להבין שצריך לעבוד את ה' בתמימות בלי שום חקירות והתחכמויות.

שלמה המלך נשא את בת פרעה בליל חנוכת בית המקדש

והנה שלמה המלך החכם מכל אדם כיון שבא לידינו, דבר בעתו מה טוב להעלות על שלחן

לתקן כל העולם כולו, על ידי רוחב לב חכמתו חשב שהוא יהפוך את לבכם ולא הם יסירו לבו".

שלמה המלך נכשל שלא מוחה בנשיו

ונראה לבאר לפי זה איך באמת נכשל שלמה המלך שנשיו הטו את לבבו על פי מה ששנינו בגמרא (שבת נו):

"כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה... אלא מה אני מקיים ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו... הכי קאמר ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו ללכת אחרי אלהים אחרים ולא הלך... והכתיב (מלכים א יא-ו) ויעש שלמה הרע בעיני ה', אלא מפני שהיה לו למחות בנשיו ולא מיחה, מעלה עליו הכתוב כאילו חטא".

נמצינו למדים כי שלמה המלך עצמו אמנם לא חטא, כי היה לו לב חכם לראות את הנולד, אולם הוא לא הבין כי מה שכתוב: "ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו", כלול בזה גם שריבוי הנשים יגרום לו שלא ימחה במעשיהן הרעים, ועל ידי זה יעלה עליו הכתוב כאילו חטא. וזהו שכתוב: "ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו", שאפילו אם לא יחטא בעצמו יחשב לו כאילו סר לבבו משום שלא מוחה במעשיהן.

מעתה יאירו עינינו להבין כוונתו של רשב"י שאמר: "נוח לו לשלמה שיהא גורף ביבין, שלא נכתב עליו המקרא הזה" - היינו "נשיו הטו את לבבו". כי מה שלא מיחה שלמה בנשיו, הוא משום שלא רצה להתקרב למעשיהן הרעים כדי שלא להתלכלך בהם, והרי זה כאדם שמסרב לגרוף את הרפש של הביבים כדי שלא להתלכלך. על כך אמר רשב"י: "נוח לו לשלמה שיהא גורף ביבין", שהיה כן מתלכלך בניקוי הרפש של העוונות בביתו, כדי שלא יהיה כתוב עליו: "נשיו הטו את לבבו", משום שלא מוחה במעשיהן הרעים.

שלמה המלך נכשל מן השמים כדי להורות דרכי התורה לישראל

אולם עדיין מוטלת עלינו חובת הביאור, איך נסתבב לשלמה המלך מכשול כזה שלא מיחה בנשיו. ונראה לבאר הענין בזה על פי מה ששנינו בגמרא (עבודה זרה ד):

"אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, לא דוד ראוי לאותו מעשה [דבת שבע], ולא ישראל ראויין לאותו מעשה [חטא העגל]... אלא למה עשו, לומר לך שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד, ואם חטאו ציבור אומרים להו לכו אצל ציבור, והיינו דרבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מאי דכתיב (שמואל ב כג-א) נאום דוד בן ישי ונאום הגבר הוקם על, נאום דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה".

אמנם כבר נתייגעו בספרים הקדושים וינועו אמות הסיפים, איך יעלה על הדעת כי שלמה המלך שזכה לחבר שלשה ספרי קודש משלי קהלת ושיר השירים, שהאירו בחכמתם ובקדושתם כשמש בצהריים את שמי היהדות בכל הדורות, והנה דוקא באותו לילה שהשלים את בנין בית המקדש, עירב את שמחת השלמת בית המקדש עם שמחת הנישואין עם בת פרעה, עד כדי כך שגדלה שמחת הנישואין על שמחת בית המקדש.

עוד ראוי לבאר מהו הענין ששלמה המלך ישן באותו לילה עם המפתחות של בית המקדש נתונים תחת ראשו, וכי חסרים למלך מקומות לתת את המפתחות במקום משומר. וכן לשם מה התחכמה בת פרעה לצייר למעלה ממיטתו כוכבים ומזלות, כדי שיאחר לישון ולא ישכים בבוקר.

זאת ועוד צריך להתבונן בדברים החריפים שאמר הקב"ה לירמיה הנביא: "כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת למן היום אשר בנו אותה ועד היום הזה להסירה מעל פני". איך זה משתלב עם השמחה הגדולה שהביע הקב"ה בעת השלמת בנין בית המקדש, באומרו לשלמה (מלכים א ט-א): "ויאמר ה' אליו שמעתי את תפלתך ואת תחנונך אשר התחננת לפני, הקדשתי את הבית הזה אשר בניתי לשום שמי שם עד עולם והיו עיני ולבי שם כל הימים".

שלמה המלך ניצוץ משה נתגלגל בירמיה הנביא

רחש לבי דבר טוב לבאר כל זה על פי הקדמה יקרה ממשנתו הטהורה של רבינו האריז"ל ב"ספר הגלגולים" (פרק סד), שמבאר שם הטעם שנשא שלמה המלך את בת פרעה, הנה הדברים בלשון קדשו:

"שלמה המלך היה ניצוץ משה רבינו ע"ה, גם בתיה בת פרעה, הרע שלה נתגלגל בבת פרעה שלקח שלמה, והיה רוצה לתקן אותו הרע של בתיה, ואדרבה הנשים הטעו אותו שהיא בת פרעה כמו שאמרו רבותינו ז"ל, ולכן נתגלגל אחר כך בירמיהו ונחרב בית המקדש בימיו".

נמצינו למדים מדבריו הקדושים ענין נפלא, כי שלמה המלך היה הניצוץ של משה רבינו, אשר בתיה בת פרעה הצילה אותו מן היאור, ומגלה לנו האריז"ל כי ריק החלק הטוב שבה חזר אל הקדושה, כמו שכתוב (שמות ב-ה): "ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור". ודרשו בגמרא (מגילה ג): "שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה".

אולם החלק הרע שבנפשה עדיין לא נתקן בימי משה, ונתגלגל אותו חלק בבת פרעה בימי שלמה

רבי צדוק הכהן: שלמה המלך נשא את בת פרעה לעשות בכך פועל דמיון לגאולה העתידה שיתגיירו כל הגוים

רבינו האריז"ל: בתיה בת פרעה היתה גלגול חוה, לכן בתיה היא אותיות בת י"ה יציר כפיו של הקב"ה

שלמה המלך חשב כי בת פרעה תסייע לו לתקן הכל, כמו שסייעה בתיה למשה להציל את ישראל ממצרים

"כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת", כדי לשפוך את חמתו על העצים ועל האבנים ולא על ישראל

ירושלים, הדא הוא דכתיב (ירמיה לב-לא) כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת וגו'...

אמר רבי חוניא שמונים מיני ריקודין רקדה בת פרעה באותה הלילה, והיה שלמה ישן עד ד' שעות ביום, ומפתחות של בית המקדש נתונות תחת ראשו, הדא הוא דתנן על תמיד של שחר שקרב בארבע שעות, נכנסה אמו והוכיחתו... נטלת קורדיקון שלה [נעליים שלה], והיתה מסרסתו לכאן ולכאן, ואמרה לו (משלי לא-ב) מה ברי ומה בר בטני".

במקום אחר מוסיף המדרש (במדב"ר י-ד) לגלות לנו, כי בת פרעה פעלה בתחבולות שלא יוכל שלמה המלך להשכים בבוקר בעתו ובזמנו:

"מה עשתה בת פרעה, כמין פרס שטחה לו למעלה ממנו [למעלה ממיטתו], וקבעה בו כל מיני אבנים טובות ומרגליות, שהיו מבהיקות כעין כוכבים ומזלות, וכל זמן שהיה שלמה רוצה לעמוד [לקום משינתו] היה רואה אותן הכוכבים והמזלות [וחשב שעדיין לילה], והיה ישן לו עד ארבע שעות.

אמר רבי לוי אותו היום נתקרב תמיד בארבע שעות, ועל אותה שעה שנינו, מעשה היה ונתקרב תמיד של שחר בארבע שעות, והיו ישראל עצבים, שהיה יום חנוכת בית המקדש, ולא היו יכולין לעשות, מפני שהיה ישן שלמה, והיו מתייראים להקיצו מפני אימת המלכות. הלכו והודיעו לבת שבע אמו, והלכה היא והקיצתו והוכיחתו, הדא הוא דכתיב (משלי לא-א) משא אשר יסרתו אמו.

אמר רבי יוחנן מלמד שכפפתו אמו על העמוד ואמרה לו (שם ב) מה ברי, הכל יודעין שאביך ירא שמים היה, עכשיו יאמרו כן, בת שבע היא אמו גרמה לו... (שם) ומה בר נדרי, כל נשים של בית אביך, כיון שמתעברות היו נודרות ואומרות, יהיה לנו בן הגון למלכות, ואני נדדתי ואמרת, יהיה לי בן זרוז ומלומד בתורה והגון לנביאות. (שם ג) אל תתן לנשים חילך, שתהא רודף אחר זימה שהם מטלטלין דעתו של אדם... התורה הזהירה ואמרה ולא ירבה לו נשים".

שהמצוה הנכונה כשיבוא הגר או הגיורת להתגייר, בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה... ולפי שגיייר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גייר ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר, ולא על פי בית דין גיירום, חשבן הכתוב כאילו הן עכו"ם ובאיסורן עומדין. ועוד שהוכיח סופן על תחילתן שהן עובדות כוכבים ומזלות שלהן ובנו להן במות, והעלה עליו הכתוב כאילו הוא בנאן שנאמר אז יבנה שלמה במה".

בת פרעה הכשילה את שלמה המלך כדי שלא ישכים בבוקר

על פי האמור נשכיל להבין מה ששינינו בגמרא (סנהדרין כא): "בשעה שנשא שלמה את בת פרעה, ירד גבריאל ונעץ קנה בים והעלה שירטון, ועליו נבנה כרך גדול שברומי". פירוש, כבר אז הכין הקב"ה לא רק את החורבן של בית המקדש הראשון שבנה שלמה, אלא גם חורבן בית המקדש השני שבנה הורדוס, שהרי בית המקדש הראשון נחרב על ידי נבוכדנצר מלך בבל, ואילו בית המקדש השני נחרב על ידי מלכות רומי.

הרי שדקדקו חכמינו ז"ל לומר: "בשעה שנשא שלמה את בת פרעה", ולא אמרו: "בשעה שהתחתן שלמה עם פרעה מלך מצרים", ללמדנו בכך שעיקר כעסו של הקב"ה היה על מעשה הנישואין שהיו בו כמה מכשולים גדולים כמו שיתבאר לפנינו. ובכן הבה נתבונן בדברי חכמינו ז"ל, שמתארים בהרחבה את הנישואין של שלמה המלך עם בת פרעה, באותו לילה שהשלים את בנין בית המקדש (ויק"ר יב-ה):

"כל אותן שבע שנים שבנה שלמה בית המקדש לא שתה בהן יין, כיון שבנאו ונשא בתיה בת פרעה, אותו הלילה שתה יין, והיו שם ב' בלומזאות [ב' מיני שמחות], אחת שמחה לבנין בית המקדש ואחת שמחה לבת פרעה. אמר הקדוש ברוך הוא של מי אקבל, של אלו או של אלו. באותה שעה עלה על דעתו להחריב את

המלך, לכן השתוקק שלמה המלך שהיה הניצוץ של משה לתקן גם את החלק הרע של בתיה בת פרעה, כדי להכיר לה טובה על שהצילה אותו בגלגול הראשון מן היאור. אבל הרע שבקרב היה כל כך קשה שלא היה יכול לתקנה, כי המשיכה לעבוד עבודה זרה וגרמה בכך פגם לשלמה המלך שלא מיחה בה, ובחטא זה גזר הקב"ה להחריב את בית המקדש, לכן נתגלגל שלמה המלך בירמיה הנביא שהתנבא וראה את חורבן בית המקדש.

מרון ה"חתם סופר" זי"ע מביא הקדמה זו (בהפטרה לפרשת בהר), ומבאר לפי זה הטעם שנצטער ירמיה הנביא כל כך על חורבן בית המקדש, כי שפט בדעתו שמגיע לו עונש גדול על החורבן, שהרי הוא גרם לכך על ידי שנשא את בת פרעה, ובלשון קדשו:

"והנה ידוע כי ירמיה ע"ה היה גלגול שלמה המלך ע"ה, ולהיות כי מעת שנשא שלמה בת פרעה נאמר, כי על אפי וחמתי היתה העיר הזאת לפני מיום בנית אותה, כמו שאמרו חכמינו ז"ל סוף נדה, על כן שלמה המלך ע"ה נתגלגל בירמיה לראות בחורבנה. ועל כן חשב ירמיה בנפשו כי ראוי שיענש הוא יותר מכל ישראל ויסבה לאחר נחלתו".

והנה מה שביאר רבינו האריז"ל עוד בענין זה ב"ספר הגלגולים" (פרק סג בהג"ה):

"והנה הסיבה שחרב הבית על ידי נבוכדנצר ובימי ירמיהו הוא, כי שלמה לקח את בת פרעה, ובלילה ראשונה הטעתו שלא קם בבוקר כמו שאמרו רז"ל, וכל ישראל היו ממתינים לו לחנוכת הבית, ולזה נתגלגל בירמיהו ובימיו נחרב הבית, כמו שבשבילו נתעכב התמיד בחנוכת הבית, ולזה כמו ששלמה אמר (מלכים א ג-ז) ואנכי נער קטן, כן ירמיה אמר (ירמיה א-י) כי נער אנכי. גם שלמה היה מגלגול משה, וכן (תהלים צ-א) תפלה למש"ה אותיות שלמ"ה, ועל משה נאמר (שמות ב-ו) והנה נער בוכה, ובת פרעה הצילתו, ולכן שלמה נשא את בת פרעה".

משה רבינו השתוקק לבנות בית המקדש

קעבדא קמיה מאריה אחיזנא בשולי גלימתו של רבינו האריז"ל לבאר לפי זה מעשיו של שלמה המלך, על פי מה שביאר ה"מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן ס), כי משה רבינו השתוקק להיכנס לארץ כדי שהוא עצמו יבנה את בית המקדש. וזהו שאמר (דברים ג-ה): "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנון", ופירש רש"י: "ההר הטוב הזה זו ירושלים, והלבנון זה בית המקדש".

על כך ענה לו הקב"ה (שם סו): "רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה". הביאור בזה על פי מה ששנינו

בגמרא (סוטה ט). שלא שלטו שונאי ישראל במעשיו של משה, ומביא ראייה לכך ממה ששנינו: "משנבנה מקדש ראשון נגזו אהל מועד קרשיו וקרטיו ובריחיו ועמודיו ואדניו". כי לא שלטו בהם ידי נכרים.

זאת ועוד ידוע כי בחורבן בית המקדש שפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים ועל ידי זה הציל את ישראל מכליה, כמו שדרשו במדרש (איכ"ר ד-ד) על הפסוק (תהלים עט-א): "מזמור לאסף אלקים באו גוים בנחלתך... אמרו לאסף, הקב"ה החריב היכל ומקדש ואתה יושב ומזמר, אמר להם מזמר אני ששפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל".

נמצא לפי זה כי אם היה משה רבינו נכנס לארץ ובונה את בית המקדש, לא היה אפשר שהקב"ה ישפוך חמתו על העצים ועל האבנים, שהרי האויבים לא היו יכולים לשלוט במעשה ידיו של משה. וזהו שאמר הקב"ה למשה: "רב לך", המדרגה שלך היא גדולה מאד ואין האויבים יכולים לשלוט במעשה ידיך, לכן לא תוכל לעבור את הירדן הזה לבנות את בית המקדש, כדי שלא יצטרך הקב"ה ח"ו לשפוך חמתו על ישראל. אלו דבריו הקדושים.

הנה כי כן יפתח לנו שער חדש להבין מעט מזער פעולותיו של שלמה המלך, כי בהיותו הניצוץ של משה השתוקק להיות במדרגתו שיבנה את בית המקדש שיתקיים לעולם, ובכך רצה לבטל את כל הגלויות ולקרב את הגאולה העתידה שאז יתקיים בית המקדש לעולם. אמנם טעה בכך כי לא היה במדרגתו של משה שמעשיו ידיו יתקיימו לעולם. זאת ועוד שעדיין לא הגיע זמן הגאולה של אחרית הימים.

יומתק להבין בזה מה שדרשו בגמרא (ראש השנה כא:) מקרא שכתוב (קהלת יב-ו): "ביקש קהלת למצוא דברי חפץ, ביקש קהלת להיות כמשה, יצתה בת קול ואמרה לו (שם) וכתוב יושר דברי אמת, (דברים לד-ו) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה". לפי האמור הביאור בזה, כי בהיותו גלגול משה רצה להיות כמשה לבנות את בית המקדש שלא ישלטו בו אויבי ישראל, ועל כך יצאה בת קול כי אף שהוא הניצוץ של משה לא קם עוד נביא כמשה, ואין בכוחו לבנות בית מקדש כזה.

שלמה המלך נשא את בת פרעה כדי לברר נשמות הנדחים בארץ מצרים

בדרך זו במסילה נעלה לבאר מה שנשא שלמה המלך את בת פרעה בשמחה כל כך גדולה, באותו לילה שהשלים את בנין בית המקדש, על פי מה שכתב הגה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע ב"ריססי לילה" (אות ס): "וזה כל עניניו של שלמה המלך ע"ה

בנשיאת נשים נכריות, שהוא רצה שיכירו כולם כח מלכותך כמו שיהיה לעתיד". פירוש, שרצה לקרב את הגאולה העתידה שאז יכירו כל יושבי תבל כי ה' הוא האלקים. וכן כתב רבי צדוק עוד בספר "מחשבות חרוץ" (אות כ):

"ועל זה נשא שלמה בת פרעה, שחשב להכניע ולהכניס גם אותן כוחות שמצד הרע אל הקדושה, כי אין לך שום דבר רע שאין בו איזה צד כל שהוא לטוב, וזהו הניצוץ קדושות שבו שכשמעלין אותו, היינו להשתמש בו מצד הטוב, הוא נכנס לקדושה ונתבטל הרע מהעולם... וכפי הנראה ודאי באמת בת פרעה, וכן שאר אותם נשים נכריות... מסתמא היה בהם איזה ניצוץ קדוש שמחמתו היה להם איזה שייכות לו, אלא שהיה משוקע עדיין בתכלית עומק דרע, עד שלא היה אפשר להוציאו אז עדיין".

ונראה להרחיב הביאור בזה על פי דברי הנביא על הגאולה העתידה (ישעיה כז-יג): "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים". ופירש ה"בני יששכר" (ניסן מאמר ד דרוש ח על דרך הרמז) הכוונה בזה על פי המבואר במדרש (שמו"ר לה-ה): "אתה מוצא לעתיד לבוא, שכל האומות עתידין להביא דורון למלך המשיח, ומצרים מביאין תחילה, וקסבר [מלך המשיח] שלא לקבל מהם, ויאמר לו הקב"ה אכסנאי נעשו לבני במצרים". ומבאר ה"בני יששכר" מהי המתנה שביארו המצרים למלך המשיח:

"והנה נחקור תחילה מה הם הדורונות שביארו למלך המשיח, וכי לכסף ולזהב שלהם יצטרך מלך המשיח... אבל הנרצה היא הדורונות הם הניצוץ הקדושים אשר לא יכלו ישראל לברר בימי גלותם, כמו שתראה מה שהיה במצרים אשר אלפי רבבות ישראל נשאו בג' ימי אפילה, כי לא יכלו כל הניצוץ להתברר, שהיו משוקעים מאד בהתגברות הקליפה, ואי"ה לעת קץ יתבררו בזמן ביאת המשיח, כמה דאת אמר ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים".

במקום אחר מוסיף ה"בני יששכר" לבאר ענין זה (אדר מאמר ב דרוש ז), כי אותן הנשמות שמתו בג' ימי אפילה במצרים שקעו בני' שערי טומאה, לכן משה רבינו שהשיג רק מ"ט שערי בינה מצד הקדושה כמבואר בגמרא (ר"ה כא:) לא היה יכול לתקן ולהוציאן ממצרים, אבל בגאולה העתידה יאיר הקב"ה את שער הנ' ויברר גם את הנשמות ששקעו בני' שערי טומאה, ועל כך נאמר בגאולה העתידה: "ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים".

יש להוסיף תבלין כי דבר זה רמזו בפסוק: "והנדחים בארץ מצרים" - והנדחיים הוא אותיות

"והנ' דחים", היינו אותם שנדחו בנ' שערי טומאה, "בארץ מצרים" - מצריים אותיות מצר-ים, היינו אותם ששקעו בתוך מצר נ' שערי טומאה בגימטריא י"ם, גם הם יזכו לתיקון השלם לעתיד לבוא.

על פי האמור נשכיל להבין הטעם שרק החלק הטוב של בתיה בת פרעה יצא מטומאת מצרים, כמו שכתוב (שמות ב-ה): "ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור". ודרשו בגמרא (מגילה יג.): "שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה". כי בהיותה שקועה רק במ"ט שערי טומאה, יצאה מן הטומאה בזכות שהצילה את משה שהיה עתיד להשיג מ"ט שערי בינה.

אולם החלק הרע של בתיה בת פרעה ששקעה בנ' שערי טומאה, לא היה אפשר לברר ולתקן במצרים את ניצוצי הקדושה שהיו בה, שהרי משה רבינו עצמו לא השיג רק מ"ט שערי בינה, לכן תיקון ניצוצי הקדושה שבה יהיה רק לעתיד לבוא, כשיברר הקב"ה את כל הנשמות ששקעו במצרים בנ' שערי טומאה בבחינת: "והנדחים בארץ מצרים".

שלמה המלך חשב לברר את הרע בכח קדושת בית המקדש

מעתה יאירו עינינו להבין מעט מזעיר כוונתו של שלמה המלך, כי בהיותו הניצוץ של משה שתיקן בקדושתו את החלק הטוב של בתיה בת פרעה, חשב כי בכח קדושת בית המקדש שבנה יוכל לתקן גם את החלק הרע של בת פרעה. והביאור בזה על פי מה שהביא ב"זרע קודש" (פרשת בהעלותך) כי ארו"ן הוא אותיות "אור"ן" לרמז על נ' שערי בינה, נמצא כי על ידי שהשרה הקב"ה את שכנתו על הארון בין שני בדי הארון יוכל לברר גם חלק הרע של בת פרעה, וכן את כל ניצוצי הקדושה ששקעו בנ' שערי טומאה.

לפי זה מבואר הטעם שבחר שלמה המלך ניצוץ משה באותו לילה שהשלים את בנין בית המקדש, לשאת לאשה את בת פרעה החלק הרע של בתיה בת פרעה, כדי שיוכל על ידה לברר ניצוצי הקדושה של נ' שערי טומאה שנשארו במצרים, ולקרר בכך את הגאולה העתידה. אולם טעה בכך כי עדיין לא הגיע זמן הגאולה, ואי אפשר היה לבנות את בית המקדש שיתקיים לעולם, כי אז לא היה אפשר שישפוך הקב"ה את חמתו על העצים ועל האבנים כי אם על ישראל ח'ו.

על פי האמור יפתח לנו פתח להבין מה שמבואר במדרש הנ"ל, כי שלמה המלך שתה יין באותו לילה אחרי שלא שתה יין שבע שנים, על פי מאמר הגמרא (ברכות לד): "מאי עין לא ראתה, אמר רבי יהושע בן לוי זה יין המשומר בענביו מששת ימי

בראשית". ופירש בשל"ה הקדוש (מס' פסחים מצה שמורה) כי יין המשומר בענביו הוא רמז על שער החמישים מנ' שערי בינה שעדיין לא נתגלה והוא משומר לעולם הבא.

הנה כי כן מאחר ששלמה המלך רצה לקרב את הגאולה השלימה, ולברר ניצוצי קדושה שנפלו בתוך שער הנ' של הטומאה במצרים, לכן שתה יין באותו לילה כדי לעורר את היין המשומר בענביו שהוא שער הנ', ועל ידי זה יוכל לברר ניצוצי קדושה שהיה טמונים בבת פרעה, החלק הרע של בתיה בת פרעה שהיה שקוע בשער הנ' של הטומאה.

בתיה בת פרעה גלגול חוה הצילה את משה גלגול הבל בנה

ונראה להרחיב עוד הביאור בזה על פי מה שגילה רבינו האריז"ל ב"ספר הגלגולים" (סוף פרק יז): "בתיה היא גלגול חוה, ולפי שחוה היא יציר כפיו של הקב"ה, ולכן נקראת עתה בת י"ה, ולכן גם כן חמלה על בנה שהוא הבל ממש". פירוש, בתי"ה היא אותיות בת י"ה, לרמז שהיא בתו של הקב"ה מעשי ידיו, שלא נולדה מאב ואם כי אם יציר כפיו של הקב"ה שייצר אותה יחד עם אדם הראשון. והנה משה רבינו היה גלגול הבל כמו שמבואר בתיקוני זוהר (תיקון סט קיז). כי מש"ה נוטריקון מ"שה ש'ת ה'בל, לכן הצילה בתיה גלגול חוה את משה גלגול הבל מן היאור, כי בגלגול הראשון היה בנה.

והנה ידוע מה שהאריך רבינו האריז"ל ב"שער הפסוקים" (פרשת שמות), כי נשמות ישראל שהיו במצרים היו כלולות באדם הראשון כשחטא בעץ הדעת, לכן נתגלגלו למצרים כדי להזדכך שם בקושי השעבוד. הנה כי כן מבואר היטב הטעם שהשתדלה בתיה בת פרעה להציל את משה מן היאור, כי בהיותה גלגול חוה שהחטיאה את אדם הראשון בעץ הדעת, וגרמה בכך שיתגלגלו הנשמות שהיו כלולות בו בשעת החטא למצרים, לכן הצילה את משה כדי שיוציא את הנשמות הללו ממצרים.

לכן בא שלמה המלך שהיה הניצוץ של משה רבינו, אשר כאמור בתיה בת פרעה גלגול חוה הצילה אותו מן היאור, כדי שיוציא את נשמות ישראל מטומאת מצרים, ובכח קדושת בית המקדש שבנה רצה לתקן את החלק הרע של בתיה בת פרעה שהיתה שקועה בנ' שערי טומאה, שנתגלגלה בבתיה בת פרעה שבימיו, כדי שעל ידי זה יוכל להשלים ולברר כל ניצוצי הקדושה ששקעו בנ' שערי טומאה ונשארו במצרים. אולם כפי המבואר לא הצליח בכך כי עדיין לא הגיע הזמן לתיקון השלם של אחרית הימים.

הנה כי כן ירווח לנו להבין מה שאמר הקב"ה לירמיה הנביא גלגול שלמה המלך: "כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת למן היום אשר בנו אותה ועד היום הזה להסירה מעל פני". רמז לו הקב"ה כי מאחר שידע שעדיין לא הגיע הזמן של התיקון השלם, לכן אי אפשר לבנות את בית המקדש בקדושת משה שלא ישלטו האויבים במעשי ידיו, כי אז הרי יצטרך הקב"ה כביכול לשפוך את חמתו על ישראל. וזה שאמר הקב"ה: "כי על אפי ועל חמתי", שאצטרך לשפוך על ישראל, "היתה לי העיר הזאת למן היום אשר בנו אותה", כדי שאשפוך את חמתי על העצים ועל האבנים ולא על ישראל.

ביאור מה שישן שלמה המלך עם מפתחות בית המקדש תחת ראשו

הנה מה טוב ומה נעים להמשיך במסע הקודש, לבאר חכמתו העמוקה של שלמה המלך שישן כשהמפתחות של בית המקדש נתונים תחת ראשו. זאת ועוד, מה ראתה בת פרעה שפעלה בתחבולות לצייר כוכבים ומזלות למעלה ממייטתו כדי שלא ישכים בבוקר, על פי מה ששינוי בגמרא (פסחים פח.):

"מאי דכתיב (ישעיה ב-ג) והלכו עמים רבים ואמרו, לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב וגו', אלקי יעקב ולא אלקי אברהם ויצחק, אלא לא כאברהם שכתוב בו הר, שנאמר (בראשית כב-ד) אשר יאמר היום בהר ה' יראה, ולא כיצחק שכתוב בו שדה, שנאמר (שם כד-טג) ויצא יצחק לשוח בשדה, אלא כיעקב שקראו בית, שנאמר (שם כח-ט) ויקרא את שם המקום ההוא בית אל".

וביאר האלשיך הקדוש ב"תורת משה" פרשת בחוקותי (ויקרא כו-ג ד"ה או יאמר), כי בית המקדש הראשון שהיה בזכות אברהם אבינו, שלטו בו ידי האויבים מצד ישמעאל שיצא מאברהם, וכן בית המקדש השני שהיה בזכות יצחק אבינו, שלטו בו ידי האויבים מצד עשו שיצא מיצחק, אבל בית המקדש השלישי שהיה בזכות יעקב אבינו שהיתה מייטתו שלימה יתקיים לנצח נצחים בלי שום ביטול.

נמצינו למדים מזה כי בית המקדש הראשון שבנה שלמה המלך עמד בזכות אברהם אבינו. והנה שלמה המלך ידע שבית המקדש זה עלול להיחרב משום שיצאה מאברהם קליפת ישמעאל, לכן עשה השתדלות בחכמתו הגדולה להכניע קליפת ישמעאל, כדי שיוכל להקדים את הגאולה השלימה שאז יתקיים בית המקדש לעולם.

וזהו הענין שעסק כל הלילה בשמחת בית המקדש ובשמחת נישואי בת פרעה, בחשבו

וזהו הענין שהיה ישן עם המפתחות של בית המקדש תחת ראשו, לרמז בכך על כל המצוות שקיים אברהם אבינו בזריזות, ובפרט עקידת יצחק כמו שכתוב: "וישכם אברהם בבוקר", שהם המפתחות לקיום בית המקדש, וישן עמהם תחת ראשו כדי לעשות בכך פועל דמיון, שיכניס בראשו להשכים בבוקר בזריזות, כדי להקריב את התמיד הראשון בבית המקדש בהשכמת הבוקר. זאת ועוד, כי מאחר שרצה שהקב"ה יזרו ויקדים את הגאולה העתידה, לכן היה צריך להקדים אתערוטא דלתתא שהוא עצמו ישכים בבוקר, ועל ידי זה יזכה לאתערוטא דלעילא שגם הקב"ה יזרו להקדים את הגאולה השלימה.

אולם מאחר שעדיין לא הגיע הזמן לגאולה העתידה, לכן הצליחה בת פרעה ששקעה בני שערי טומאה לקלקל הכל, על ידי שפרשה מעל מיטתו צורות של הכוכבים והמזלות כפי שהם עומדים בלילה, לרמז בכך שעדיין לא הגיע הזמן להקדים את הגאולה, ואדרבה חשכת הלילה של הגלויות בלילה תימשך כמו שנמשך הלילה של שלמה המלך בתוך שעות היום, וגרמה בכך שלא השכים שלמה בבוקר אלא ישן עד ד' שעות ביום.

ויש לומר עוד כי בכך רמזו מן השמים לשלמה המלך מה ששינינו בגמרא (יומא ט:): "מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני שלשה דברים שהיו בו עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים". לכן הצליחה בת פרעה לפרוש מעל מיטתו צורות של כוכבים ומזלות, כדי שישכיל להבין שעדיין לא הגיע הזמן של התיקון השלם, שהרי עתיד בית המקדש להיחרב בגלל העוון של עבודה זרה.

ברור מאד שגם אחרי כל הביאור, עדיין לא נגענו בבירור הדברים רק כטיפה מן הים כמציץ מן החרקים, להבין מעט מנפלאות מעשי ה' שמסבב גלגולי ותיקוני נשמות, עד אשר נזכה לגאולה השלימה שאז יתקנו כל הנשמות, כמו שאנו אומרים (בתפלת "עלינו לשבח"): "ועל כן נקוה לך ה' אלקינו לראות מהרה בתפארת עוזך, להעביר גלולים מן הארץ, והאלילים כרות יכרתון, לתקן עולם במלכות שדי, וכל בני בשר יקראו בשמך". במהרה בימינו אמן.

"קליפת ישמעאל שיצא מאברהם, והיינו סוד חמור שעסקיו רעים, שהיה אברהם כובשו תמיד, כאומרו ויחבוש את חמורו, ואמר לישמעאל שבו לכם פה עם החמור, והיינו סוד רוח עצלות המתעצל האדם מלעסוק בתורה ובמצוות". וכן כתב עוד ב"אור יקר" על תיקוני הזוהר (דף רח:): "קליפת החמור העצל היא מצד הימין, ולכן נאמר בו באברהם ויחבוש את חמורו העצל, זרזו למעשה המצוה, והיינו מפני שקרירות המצוה וחמיצותה מן הימין, והיינו (שמות יב-ז) ושמתם את המצות, אל תחמיצו את המצוות".

הנה כי כן זהו ביאור המאמר: "זכו אחישנה, לא זכו בעתה", שהרי ידוע כלל גדול (מגילה יב:): "במדה שאדם מודד בה מודדין לו". על כן "זכו אחישנה", כלומר אם זכו לעבוד את ה' בזריזות, כי אז מדה כנגד מדה גם הקב"ה יחיש את הגאולה, "לא זכו" שאינם עובדים את ה' בזריזות כי אם בעצלות, "בעתה" אז מדה כנגד מדה תבוא הגאולה בעצלות בעתה.

לפי זה יומתק להבין גם המאמר השני של רבי יהושע בן לוי: "זכו עם ענני שמיא, לא זכו עני ורוכב על החמור". כי אם זכו לעבוד את ה' בזריזות, אזי מדה כנגד מדה יבוא משיח גם כן בזריזות בענני השמים, אבל אם ח"ו לא זכו כי עובדים את ה' בעצלות, הרי צריך משיח להכניע תחילה את קליפת החמור שהיא העצלות, ולכן יתמהמה לבוא כי הוא בבחינת: "עני" מצד העדר המעשים הטובים של ישראל, זאת ועוד שהוא "רוכב על החמור", כלומר שהוא צריך לרכב על החמור להכניע את קליפת העצלות.

המפתחות לבית המקדש הם מדת הזריזות לכל המצוות

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין מה שישן שלמה המלך עם מפתחות בית המקדש תחת ראשו, כי שלמה המלך ידע שבית המקדש הראשון עמד בזכות אברהם אבינו, וידע גם כן שמצד קליפת ישמעאל בנו של אברהם אבינו עלול בית המקדש להיחרב, לכן התחכם ללכת בדרכו של אברהם: "וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו", להכניע קליפת ישמעאל העצלות של החמור על ידי שישכים בבוקר להקריב את התמיד של שחר.

שבכך יברר כל ניצוצי הקדושה שנשארו בטומאת מצרים, כי חשכת הלילה היא רמז על הגלות, ועל ידי שביטל את חשכת הלילה בשמחה של מצוה, רצה לבטל את כל הגלויות ולקרב בכך את הגאולה אשר לילה כיום יאיר, כמו שתיקנו בהגדה של פסח: "קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה".

"וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו"

בדרך זו במסילה נעלה לבאר מה שישן שלמה המלך כאשר מפתחות בית המקדש נתונים תחת ראשו, על פי מה ששינינו בגמרא (סנהדרין צח:): "רבי יהושע בן לוי רמי, כתיב (ישעיה ס-כב) בעתה וכתוב אחישנה [אני ה' בעתה אחישנה], זכו אחישנה, לא זכו בעתה".

עוד בגמרא (שם): "רבי יהושע בן לוי רמי, כתיב (דניאל ז-ג) [חזו הוית בחזוי ליליא] וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתיה הוה [ראיתי בחזון לילה והנה משיח עם ענני שמים כבן אדם היה בא], וכתוב (זכריה ט-ט) [הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא] עני ורוכב על חמור, זכו עם ענני שמיא, לא זכו עני ורוכב על החמור".

ופירש רש"י: "עם ענני שמיא, כבר אינש אתי במהירות, [כבן אדם הבא במהירות], וכתוב עני ורוכב על החמור, כעני הבא על חמורו בעצלות". וכתב ב"תורת חיים" (שם) כי בכך נתכוון רבי יהושע בן לוי לפרש גם את מאמרו הראשון: "זכו אחישנה, לא זכו בעתה". וזה לשונו: "נראה דבהכי ניחא קרא דבעתה אחישנה, והכי קאמר בעתה דהיינו בזמן הגאולה, אחישנה להביאו עם ענני שמיא ולא בעצלות על החמור".

ונראה לבאר הענין על פי מה שכתוב בעקידת יצחק (בראשית כב-ג): "וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו". ובגמרא (פסחים ד.) למדו מכאן: "זריזין מקדימים למצוות, שנאמר וישכם אברהם בבוקר". וביאר המקובל האלקי רבינו משה קורדבירו הרמ"ק ז"ע ב"אור יקר" (פרשת פקודי כרך יא דף רפד), כי ישמעאל הוא קליפת חמור שהיא העצלות, כי כן דרכו של החמור שאינו רץ בזריזות אלא בעצלות, ועל ידי שהשכים אברהם בבוקר בזריזות דקדושה חבש והכניע את חמורו שהוא קליפת ישמעאל, והנה הדברים בלשון קדשו:

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו לרפואה השלימה של האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני שתחי'